

вучэбна-выхаваўчыя мажлівасці. Міжпрадметныя сувязі на ўроках беларускай літаратуры даюць настаўніку магчымасць ахапіць вялікі па аб'ёму матэрыял, актывізаваць увагу і мысленне вучняў, зрабіць навучальны працэс творчым [8, с. 166].

Такім чынам, для эфектыўнай рэалізацыі міжпрадметных сувязей настаўнік павінен зацікавіць вучняў, зрабіць іх актыўнымі ўдзельнікамі навучальнага працэсу, садзейнічаць засваенню матэрыялу і ўсебаковаму развіццю асобы.

Літаратура

1. Аудерский, В. Межпредметные связи литературы и искусства / В. Аудерский // Нар. образование. – 1984. – № 3. – С. 40 – 43.
2. Колас, Якуб. Збор твораў: У 14 т. / Якуб Колас. – Мінск: Маст. літ., 1972 – 1978. – Т. 12.
3. Коменский, Я.А. Избр. пед. соч. / Я.А. Коменский. – М.: Учпедгиз, 1955.
4. Лугоўскі, А.І. Сувязь беларускай літаратуры з іншымі вучэбнымі прадметамі ў школе (на матэрыяле жыцця і творчасці Якуба Коласа) / А. Лугоўскі // [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/bitstream/doc/>.
5. Ляшук, В.Я. Міжпрадметныя сувязі ў выкладанні беларускай мовы і літаратуры / В.Я. Ляшук, Г.М. Малажай. – Мінск: Народная асвета, 1992. – 126 с.
6. Ляшук, В.Я. Вывучэнне ў школе трылогіі Якуба Коласа “На ростанях” / В.Я. Ляшук. – Мінск: Выд. А. Ванін, 1996.
7. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапаможнік для філал. фак. пед. інстытутаў / Л.В. Асташонак [і інш.]; пад агул. рэд. В.Я. Ляшук, А.У. Рагулі. – Мінск: Выш. школа, 1986. – 366 с.
8. Шаўчэнка, В.П. Выкарыстанне міжпрадметных сувязей на ўроках па вывучэнні гістарычнага рамана / В.П. Шаўчэнка, М.М. Шаўчэнка // Міжнародныя Шамякінскія чытанні “Пісьменнік – Асоба – Час”: матэрыялы II Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі. – Мазыр: МДПУ, 2011. – С. 163 – 166.

А.У. Даніч

(загадчык кафедры пачатковай і дашкольнай адукацыі
ВДУ імя П.М. Машэрава)

Н.В. Крыцкая

(дацэнт кафедры пачатковай і дашкольнай адукацыі
ВДУ імя П.М. Машэрава)

ФАРМАВАННЕ САЦЫЯЛЬНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ ДАШКОЛЬНІКАЎ СРОДКАМІ ГУЛЬНЁВАЙ ПРАДУКТЫЎНАЙ ТЭХНАЛОГІІ

Паслядоўнае і канструктыўнае рэфармаванне глыбока закранае арганізацыйныя, метадычныя, прадметна-змястоўныя і іншыя бакі беларускай сістэмы адукацыі. Праблема развіцця сацыяльнай кампетэнтнасці дзяцей – важная сацыяльная і псіхалага-педагагічная праблема, вырашэнне якой закранае надзённыя пытанні грамадства і

адукацыі. Ва ўмовах сацыяльна-эканамічных зменаў перад адукацыяй пастаўлена задача не толькі даць выхаванцам пэўны ўзровень ведаў, уменняў і навыкаў па асноўных напрамках развіцця, але і забяспечыць здольнасць і гатоўнасць жыць у сучасным грамадстве, дасягаць сацыяльна-значных мэтаў, эфектыўна вырашаць жыццёвыя праблемы. Сучаснае педагагічнае ўзаемадзеянне арыентуецца на фарміраванне здольнасці асобы быць мабільнай, дынамічнай, якая атрымлівае ўстойлівасць у працэсе самарэалізацыі. Гэта значыць, у адукацыйна-выхаваўчым працэсе павінна адбывацца сацыяльнае развіццё (сацыялізацыя) – працэс засваення і далейшага развіцця індывідам сацыяльна-культурнага вопыту, неабходнага для яго ўключэння ў сістэму грамадскіх адносін, які складаецца з працоўных навыкаў, ведаў, нормаў, каштоўнасцяў, традыцый, правілаў, сацыяльных якасцей асобы, якія дазваляюць чалавеку камфортна і эфектыўна існаваць у грамадстве іншых людзей, развіццё талерантнасці свядомасці бацькоў, педагогаў і дзяцей (памяркоўнасць да чужога ладу жыцця, думак, паводзін, каштоўнасцей, здольнасць да прыняцця пункту гледжання суразмоўцы, адрознага ад уласнага) [1, с. 98].

Па сутнасці сваёй сацыяльная кампетэнтнасць уяўляе сабой адаптыўную з'яву: адаптацыя (сацыялізацыя, сацыяльная сталасць) чалавека, якая дазваляе яму эфектыўна выконваць зададзеную сацыяльную ролю. Сацыяльная кампетэнтнасць дзіцяці – гэта пэўны ўзровень яго адаптацыі да сацыяльных прадпісанняў, якія прад'яўляе яму грамадства. У цяперашні час вялікую цікавасць для педагогаў уяўляе гульнёвая прадуктыўная тэхналогія.

Прадуктыўная тэхналогія – гэта канструяванне творчага працэсу на падставе асобасна арыентаванай мадэлі, гульнявых педагагічных сродкаў і формаў арганізацыі, метадыкі іх правядзення і мадэлявання, дыягностыка-карэкцыйнага і ацэначнага інструментарыю з мэтай дасягнення канчатковага прадукту дзейнасці дзіцяці. Асаблівае месца ў тэхналогіі адводзіцца самастойнай гульнёвай прадуктыўнай дзейнасці дзяцей, якая арганізуецца з дапамогай сістэмы сюжэтных дыдактычных гульняў [2].

Тэрмін «гульнёвая» выяўляе арыентацыю гульнёвай прадуктыўнай тэхналогіі на гульнёвую форму арганізацыі і гульнёвыя педагагічныя сродкі, асноўным з якіх з'яўляецца сюжэтная дыдактычная гульня. Яна ўжываецца як аснова сюжэтна-гульнёвага комплексу, гульнёвы педагагічны сродак, форма арганізацыі творчага працэсу, сродак і метады дыягностыкі сфарміраванасці сацыяльнай кампетэнтнасці дашкольнікаў, сродак карэкцыі зместу выхаваўчага працэсу.

Тэрмін «прадуктыўная» азначае ў дадзенай тэхналогіі пераважна прадуктыўную дзейнасць дашкольнікаў у адрозненне ад рэпрадуктыўнай, арыентаванай на прадукт, – самастойна створаную дзіцём.

Гульнёвая прадуктыўная тэхналогія грунтуецца на шэрагу асноўных прынцыпаў:

1. *Прынцып арыентацыі на індывідуальнасць дашкольніка*, які прадугледжвае арганізацыю навучання і развіцця дзяцей на новых прыярытэтах. Гэты прынцып арыентаваны на патэнцыйныя магчымасці, асобныя параметры дзіцяці, на найбольш поўнае выяўленне яго творчага патэнцыялу, абумоўленага ўзроставымі, эмацыйна-асобнымі асаблівасцямі.

Педагог і дзіця ўступаюць у партнёрскія адносіны ў гульні і ў вырашэнні праблемных абставін. Педагог накіроўвае выхаваўча-адукацыйны працэс, улічваючы мінулы вопыт уласны і дзяцей, заахвочвае праявы інтуіцыі, знаходлівасць і самастойнасць дашкольнікаў у працэсе ўзаемадзеяння і супрацоўніцтва. Рэалізацыя прынцыпу арыентацыі на індывідуальнасць дзіцяці ажыццяўляецца ў адзінстве культуралагічнага, асобна арыентаванага і дзейнаснага падыходаў.

2. *Прынцып эмацыйнага суперажывання і анярэджвання прадукту* характарызуецца эмацыйнымі адносінамі дзіцяці да гульнівага вобраза, гульнівага сюжэта, адукацыйнага матэрыялу, пачуццёвым перажываннем гульнівай праблемнай эмацыйна-вобразнай сітуацыі. Дадзены прынцып прадугледжвае перш за ўсё перадачу педагогам зместу адукацыі на пачуццёва-эмацыйным узроўні, што робіць яго актуальным для дашкольніка, выклікае эмацыйнае суперажыванне ў адказ.

3. *Прынцып прадуктыўнасці дзейнасці дашкольнікаў* раскрывае крыніцы, сродкі, формы арганізацыі гульні, спосабы прымянення імі спецыяльных ведаў, вызначае сутнасць, выгляд і якасць прадукту творчасці дзіцяці.

Названы прынцып арыентуе не на прад'яўленне дашкольнікам ведаў у гатовым выглядзе, а на стварэнне ўмоў для іх набыцця ў самастойнай прадуктыўнай дзейнасці.

Прынцып прадуктыўнасці дзейнасці выяўляе прадуктыўны патэнцыял і выступае паказчыкам рэалізацыі ў выхаваўча-адукацыйным працэсе гуманістычнай парадыгмы. Паводле прынцыпу прадуктыўнасці дзейнасці ў педагагічным працэсе магчыма лагічнае спалучэнне творчасці, навучання, інтэлектуальна-пошукавай дзейнасці.

4. *Прынцып інтэграцыі дзейнасці* арыентаваны на пашырэнне культурнага асяродзя і зместу развіцця творчасці дзяцей.

Прынцып інтэграцыі дзейнасці дазваляе рэалізаваць патрэбу грамадства ў шырокім культурным кантэксце развіцця творчасці дашкольнікаў.

Прадстаўленыя прынцыпы гульнівай прадуктыўнай тэхналогіі выступаюць арыенцірамі стратэгіі і тактыкі педагагічнай дзейнасці па фарміраванні сацыяльнай кампетэнтнасці ў дашкольным ўзросце.

Існуе некалькі этапаў фарміравання сацыяльнай кампетэнтнасці дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту сродкамі гульнівай прадуктыўнай тэхналогіі.

Першы этап – арганізацыйны:

1. Арганізацыя падрыхтоўчага этапу да выкарыстання гульнівай прадуктыўнай тэхналогіі (падборка гульнівага матэрыялу; азнаямленне з магчымымі гульнівымі ролямі, сюжэтамі, правіламі праз пашырэнне поля сацыяльных кантактаў; стварэнне спрыяльнай псіхалагічнай атмасферы ў групе дашкольнікаў праз працу з дзецьмі псіхолага, вырашэнне іх бытавых і іншых надзённых праблем).

2. Арганізацыя прасторы для гульні (наяўнасць разнастайнага гульнівага матэрыялу; аддзяленне прасторы ад навучальнага, жыццёвага і іншага; афармленне гульнівай прасторы).

3. Сумесная калектыўная гульня выхавальнікаў і дзяцей (ініцыялізацыя (пры неабходнасці) гульнівай дзейнасці; узяцце на сябе дарослым гульнівай ролі (або некалькіх); актывізацыя ў гульнівай прасторы ўсіх дзяцей; абмеркаванне гульнівых момантаў; сумеснае пераадоленне гульнівых праблем, канфліктаў, цяжкасцяў; зварот да негульнівага матэрыялу).

4. Канкрэтызацыя адносін дзіцяці да гульні (сумеснае і індывідуальнае абмеркаванне мінулых гуляў; актывізацыя ўласнага меркавання дзіцяці пра сюжэт і асаблівасці тых ці іншых роляў, узятых з гульні; падмацаванне гульнівых сюжэтаў новым сацыяльным вопытам).

Другі этап – навучальны і ўяўляе сабой аснову выкарыстання гульнівай прадуктыўнай тэхналогіі ў сістэме дашкольнай адукацыі. У ходзе яго ажыццяўляецца перадача ад педагога да дзіцяці розных сацыяльных ведаў, уменняў, навыкаў.

Асноўнымі задачамі педагогічнай дзейнасці на навучальным этапе з'яўляюцца ўзбагачэнне дзяцей уражаннямі, азнаямленне з асаблівасцямі гульнівай прадуктыўнай тэхналогіі, стварэнне ўмоў для ўзмацнення матывацыі дзіцяці, жаданняў праяўляць сябе ў гульні. На дадзеным этапе спалучаюцца такія метады арганізацыі выхаваўча-адукацыйнага працэсу, як паказ, гутарка, чытанне, тлумачэнне, рашэнне праблемных сітуацый у гульнівай форме.

Трэці этап – сутворчы. Праца на дадзеным этапе накіравана на змяненне пазіцыі дзіцяці з «кіраванага» ў «вядучага» і педагога – на партнёра, ускосна дапамагае знаходжанню рашэння праблемы, стварэння калектыўнага прадукту. Асноўнымі задачамі этапу з'яўляюцца назапашванне ўражанняў; набыццё новага статусу, вопыту калектыўнага самавыяўлення; зносіны. Абавязковыя ўмовы дадзенага этапу – гэта сумесная дзейнасць бацькоў, дзяцей і педагогаў.

У гэтым блоку разглядаецца сумесная праца дзіцячага сада і сям'і ў падборы сістэмы гуляў. Гульнівая прадуктыўная тэхналогія ў дадзеным выпадку накіравана на азнаямленне дашкольнікаў з навакольным светам прыроды, сацыумам, спрыяе фарміраванню сацыяльных навыкаў паводзін у грамадстве: уменне слухаць суразмоўцаў, узгадняць з імі свае дзеянні, імкненне атрымаць інфармацыю ў працэсе ўзаемадзеяння, што і з'яўляецца прадуктам гульнівай дзейнасці.

Паэтапны характар працы дазваляе забяспечыць своечасовую дыягностыку і карэкцыю дзейнасці дашкольнікаў. Названыя этапы фактычна з'яўляюцца паслядоўнымі ўзроўнямі выхаваўча-адукацыйнай дзейнасці дашкольнікаў, з задачамі, якія пастаянна ўскладняюцца на кожным новым, больш высокім узроўні развіцця.

Такім чынам, пры выкарыстанні такой метадыкі можна будзе заўважыць пазітыўныя змены сацыяльнага развіцця дзяцей, узрастанне патэнцыялу сацыяльнай кампетэнтнасці, што ў цэлым дапаможа дашкольнікам паспяхова адаптавацца да школы.

Літаратура

1. Михайленко, Н.Я. Ориентиры и требования к обновлению содержания дошкольного образования: методические рекомендации / Н.Я. Михайленко, Н.А. Короткова. – М., 1993. – 308 с.

2. Ходонович, Л.С. Игровая продуктивная технология развития музыкального творчества дошкольников: педагогическое пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / Л.С. Ходонович. – Минск: Зорны верасень, 2007. – 168 с.

Н.П. Даўбеішка

(настаўнік беларускай мовы і літаратуры
ДУА “Гімназія № 2 г. Віцебска”)

СУПАСТАЎЛЕННЕ ЯК ПРЫЁМ ПРАЦЫ З МАСТАЦКІМ ТЭКСТАМ

Сітуацыю, якая сёння склалася ў школьным выкладанні літаратуры, можна назваць далёкай ад ідэалу. Нежаданне многіх дзяцей чытаць праграмныя творы (у лепшым выпадку – чытанне ў скарочаным варыянце) прымушае настаўніка шукаць выходы з гэтай сітуацыі, і вельмі часта яны зводзяцца да банальнага пераказу, зачытвання ўрыўкаў, павярхоўнага аналізу сюжэтай лініі і да т. п. Пры такім “вывучэнні” не можа быць і гаворкі пра глыбіню пранікнення ў змест твора, а тым больш пра яго мастацкія вартасці. Адна з асноўных функцый мастацкай літаратуры – эстэтычная (выклікаць эмацыянальныя перажыванні, прыносіць асалоду, фарміраваць эстэтычны густ, уяўленні пра прыгажосць жыцця) – па розных прычынах усё часцей не атрымлівае рэалізацыі на ўроку. Ды і вельмі многае з таго, што дзеці з задавальненнем чытаюць у вольны час, чытаецца не з мэтай атрымаць асалоду ад слова, а “ў пагоні за сюжэтам”, паколькі чытацкія інтарэсы зараз часта арыентаваны на масавую літаратуру – дэтыктывы, раманы пра каханне ці іншыя “лёгка” жанры. У гэтых умовах вельмі многае залежыць ад настаўніка. Дапамагчы вучню палюбіць кнігу, прывіць цікавасць да пісьменніцкага слова, навучыць самастойна інтэрпрэтаваць мастацкія тэксты – справа нялёгкая і доўгая, і пачынаць яе трэба як мага раней – падчас асноўных і факультатывных